

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Την Πέμπτη, 10 Ιουνίου 2021, η οικογένεια του Τομέα Νεοελληνικών Ερευνών του Ινστιτούτου Ιστορικών Ερευνών / ΕΙΕ έχασε ένα από τα παλαιότερα και πιο αγαπημένα μέλη της. Η Ευγενία Δρακοπούλου, καλή συνάδελφος, αγαπημένη φίλη και σημαντική επιστήμων, έφυγε ξαφνικά από κοντά μας, αφήνοντας πίσω της δυσαναπλήρωτο κενό. Διακρινόταν για το υψηλό ήθος της, για τη συνέπεια στις αρχές της, για την ουσιαστική και έμπρακτη συναδελφικότητά της, για τη βαθειά της παιδεία, για την εμπεδωμένη πίστη της στις αρχές του ανθρωπισμού, αλλά και στην αξία της οικογένειας.

Η Ευγενία σπούδασε βυζαντινή και νεοελληνική ιστορία, φιλολογία και αρχαιολογία στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών και στη συνέχεια παρακολούθησε μεταπτυχιακά μαθήματα για τον βυζαντινό και νεοελληνικό πολιτισμό στην *École des Hautes Études en Sciences Sociales* στο Παρίσι και στο Πανεπιστήμιο Paris I Panthéon-Sorbonne. Τα ερευνητικά της ενδιαφέροντα αφορούσαν τη βυζαντινή και νεότερη αρχαιολογία και τέχνη, τη βυζαντινή και μεταβυζαντινή επιγραφική, καθώς και τη μεσαιωνική, αναγεννησιακή και νεότερη ευρωπαϊκή τέχνη. Ξεκίνησε την επιστημονική της σταδιοδρομία μελετώντας την πόλη της Καστοριάς κατά τη βυζαντινή και μεταβυζαντινή εποχή. Η έκδοση της διδακτορικής της διατριβής για την Καστοριά ακόμα αποτελεί απαραίτητο βιβλιογραφικό σημείο αναφοράς. Μαθήτριά του Μανόλη Χατζηδάκη, ξεκίνησε να εργάζεται από το 1985 στο Ινστιτούτο Ιστορικών Ερευνών του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών στο μνημειώδες έργο *Έλληνες ζωγράφοι μετά την Άλωση (1450-1830)*, τ. 1-3, ΠΕ/ΕΙΕ, Αθήνα 1987-2010, που συνεχίζεται έως σήμερα και εξακολουθεί να αποτελεί απαραίτητο ερευνητικό εργαλείο για όλους όσοι ασχολούνται με τη μεταβυζαντινή ζωγραφική. Από το 1999 ήταν υπεύθυνη του Προγράμματος «Θρησκευτική Τέχνη (15ος-19ος αι.)» και στο πλαίσιο αυτό πραγματοποίησε πλήθος εκδόσεων, άρθρων, επιστημονικών ανακοινώσεων, ενώ παράλληλα συγκρότησε σχετικές με το αντικείμενο ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων, διαθέσιμες στο διαδίκτυο. Με ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την ευρωπαϊκή τέχνη, δημοσίευσε τη μονογραφία *Εικόνες του Αγώνα στην*

ιστορική ζωγραφική της Ευρώπης, στο πλαίσιο της εκδοτικής σειράς του Ινστιτούτου μας «Ιστορική Βιβλιοθήκη 1821» για την επέτειο των 200 χρόνων από την Επανάσταση. Ένα έργο που η Ευγενία ολοκλήρωσε κατά τη διάρκεια των περιορισμών που επέβαλε η πανδημία. Τον τελευταίο καιρό είχε επανέλθει στην επεξεργασία του τελευταίου τόμου των *Ελλήνων ζωγράφων*, που θεωρούσε βασική της συνεισφορά στην Ιστορία και την Αρχαιολογία.

Η επιστημονική δραστηριότητα της Ευγενίας Δρακοπούλου και η εγκυρότητα των μελετών της, της χάρισαν ευρεία αναγνώριση μεταξύ των ειδικών στο αντικείμενό της, τόσο στην ελληνική όσο και στη διεθνή ακαδημαϊκή κοινότητα. Η αναγνώριση αυτή εκφράστηκε με σημαντικές θέσεις που κατείχε σε επιτροπές, συμβούλια και οργανισμούς: ενδεικτικά, υπήρξε μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου του Ευρωπαϊκού Κέντρου Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Μνημείων (2010-2013), καθώς και μέλος του Κεντρικού Αρχαιολογικού Συμβουλίου (κατά το διάστημα 2017-2019).

Με καθαρό και σπινθηροβόλο πνεύμα, η Ευγενία ασκούσε με συνέπεια και ήθος την επιστήμη της. Ήταν λάτρης των επιστημονικών συζητήσεων και με διαρκείς ερευνητικές απορίες, που δεν δίσταζε να εκφράζει στους συναδέλφους της. Παράλληλα, έτρεφε την ψυχή της με τις Τέχνες, την κλασική μουσική και τη λογοτεχνία, θέματα για τα οποία είχε ιδιαίτερη γνώση και ευαισθησία.

Θέλοντας να μνημονεύσουμε το έργο της Ευγενίας Δρακοπούλου και να τιμήσουμε τη μνήμη της, ένα χρόνο περίπου μετά από τον θάνατό της, οργανώσαμε στο ΕΙΕ επιστημονική Ημερίδα, στις 11 Απριλίου 2022, με θεματική απόλυτα συναφή με τα ερευνητικά ενδιαφέροντά της. Στόχος μας ήταν οι ανακοινώσεις που παρουσιάστηκαν κατά την Ημερίδα να συναποτελέσουν, στη συνέχεια, συλλογικό τόμο αφιερωμένο στο επιστημονικό πεδίο το οποίο υπηρέτησε για περισσότερο από 35 χρόνια. Το θέμα της Ημερίδας ήταν *Θρησκευτική τέχνη και ζωγράφοι στη Νοτιοανατολική Ευρώπη και την Ανατολική Μεσόγειο και την Οργανωτική Επιτροπή αποτελούσαν οι υπογράφουσες, Μαρία Χριστίνα Χατζηγιωάννου (τότε Διευθύντρια ΠΕ/ΕΙΕ), Ουρανία Πολυκανδριώτη (Συντονίστρια του Τομέα Νεοελληνικών Ερευνών ΠΕ/ΕΙΕ), σε συνεργασία με την επί χρόνια επιστημονική συνεργάτιδα της Ευγενίας, την δρα Βυζαντινής Αρχαιολογίας Γεωργία Φουκανέλη. Οι μελέτες που περιλαμβάνονται στον παρόντα τόμο προέρχονται από τις ανακοινώσεις που παρουσιάστηκαν κατά τη διάρκεια των εργασιών της Ημερίδας, αλλά συμπληρώνονται και από δύο κείμενα μνήμης, μαρτυρίες συναδέλφων, στενών συνοδοιπόρων στην επιστημονική και*

ερευνητική της διαδρομή. Επίσης, προτάσσεται ένα αναλυτικό βιογραφικό σημείωμα, που συντάχσαν με περισσή φροντίδα η Σοφία Ματθαίου (Ομότιμη Διευθύντρια Ερευνών ΙΙΕ/ΕΙΕ) και η Γεωργία Φουκανέλη, η οποία κατάρτισε ακόμη την εργογραφία της Ευγενίας Δρακοπούλου και ανέλαβε την επιστημονική επιμέλεια του παρόντος τόμου. Η ίδια σήμερα εργάζεται στο Ινστιτούτο Ιστορικών Ερευνών ως αποσπασμένη ερευνήτρια επιφορτισμένη με τη συνέχιση και ολοκλήρωση του έργου της Ευγενίας, παράλληλα, βέβαια, με τα προσωπικά της επιστημονικά ενδιαφέροντα. Την ευχαριστούμε θερμά και από εδώ για την αφοσίωσή της και για το δύσκολο έργο της αναδίφησης στα κατάλοιπα της αγαπημένης μας Ευγενίας Δρακοπούλου. Θερμές ευχαριστίες εκφράζονται και στη συνάδελφό μας από το Τμήμα Εκδόσεων του ΙΙΕ/ΕΙΕ, Κωνσταντίνα Σιμωνετάτου, η οποία, με την εμπειρία που έχει αποκτήσει στις επιστημονικές εκδόσεις του ΙΙΕ, συνετέλεσε σε ένα άρτιο εκδοτικό αποτέλεσμα.

Ο τόμος που έχετε στα χέρια σας συνεχίζει επάξια το επιστημονικό έργο της Ευγενίας Δρακοπούλου, τιμά τη μνήμη της και αποτελεί μια σημαντική προσθήκη στη βιβλιογραφία τη σχετική με τη θρησκευτική ζωγραφική.

Ουρανία Πολυκανδριώτη, Μαρία Χριστίνα Χατζηιωάννου

Αθήνα, Απρίλιος 2024